

nem få lov at levendegøre et hendøende fattigt fiskerlejes beboere. Deres trængsler, deres rørende sammenhold i en ofte forrået og hensynsløs verden. Deres utrættelige gøremål: at bøde, tjære og pleje deres livgivende garn og ruser, der skulle sættes, når den tid var og røgtes når den tid var. Glæden, der vekslede med sorg, døden, der vekslede med fødsel. Årstal med årstal. Tildragelser med tildragelser. En blomstrende købmandsgård, der langsomt sygnede hen og blev slettet af vor tid. En bane, der satte menneskene i forbindelse med omverdenen ved hjælp af hvæsende damplokomotiver, samt en havn, hvor fiskerne både kunne søge læ og losse fangsterne, der pludselig en dag ebbede ud på grund af tangpest hidført af golfstrømmens forgreninger. Og fiskeriet gik i stå, banen er historie til næste år, men havnen er vokset til en færgehavn af betydning. Og menneskene strømmer til, for her er godt at bo. Det vidste stenalderfolket også. Og nu er vi snart ligeså mange som dengang.

Det kan hænde sig, at man møder taknemlighed, når man sådan blotlægger sine medmenneskers skridt gennem tiden og giver dem et værd og en historie. Den kan komme fra en fiskerslægt, der har haft aner, der har været ilde lidt, men som gennem genfortællingen besad menneskelige egenskaber, som datiden ikke forstod at værdsætte. Og den kan komme fra den sidste rest af høfjægermesterens familie, der ejede udstedet og al omkringliggende jord, og som gav menneskene herude en eksistens gennem en havn og gav dem en forbindelse til verden gennem banen. En sådan 90-årig ætling fra en svunden epoke fik arbejdet til at ligne et værk gennem sin rystende pen, der udtrykte sig i dybt bevægede vendinger over den glæde, det var, at møde sin ungdom og dens ansigter.

Og hvis det må være mig tilladt at slutte med et uddrag af »Fortid og nutid«s anmelder Margit Mogensens engagerede betragtninger i sin anmeldelse af min bog (Fortid og nutid XXVI s. 635): »Udover hvad der har kunnet udtrages af billeder-

ne, bygger fremstillingen på det, byens mange åndsfriske gamle har kunnet fortælle. Det er hverken lidt eller kedeligt, og det er gengivet med varme og respekt for de mennesker, der har fortalt. En varme, som også udtrykkes gennem fotografierne af de gamle mennesker, hvis ansigter er blevet smukke af livets tildragelser. Forfatteren har med denne bog villet vække til eftertanke hos nye generationer af Hou-borgere – og andre – for at sikre en bevaring af det lille samfunds værdier. Resultatet er blevet et charmerende kampskrift, som med sit budskab rækker langt videre end til den by, der skildres«.

Erling Rump: Mere om kultkar

Universitetslektor Lise Gotfredsen har i »Fortid og nutid«, hefte 3, 1976, været så venlig at anmelde min bog »Kultkar«, 1974. – Jeg er anmelderen stor tak skyldig herfor, fordi hun har lagt så stort og indgående et arbejde i anmeldelsen. Derfor fortjener den at blive taget seriøst, og da jeg må tilstå, at jeg ikke er enig med Lise Gotfredsen på afgørende punkter, må jeg anstændigvis svare igen på prent – så meget mere som jeg i anmeldelsen også bliver afasket direkte svar på visse spørgsmål.

Anmelderen skriver s. 421, at jeg fremstiller keltisk kunst som en amorf rodebunke, og dertil vil jeg svare, at det gør jeg bestemt ikke – tidlig keltisk kunst danner en fasttømret helhed i Europa, og ingen har set det så klart som Paul Jacobstahl, hvilket fik ham til at skrive sin store grundbog »Early Celtic Art«, hvor han netop har set den fælles keltiske stil fra alle dele af Europa – kort sagt, han så det iconographiske fællesskab, svarende til kultur og folkekarakter trods store afstande og variationer fra sted til sted. Mest koncentreret giver han udtryk herfor i sine stregtegninger, en oversigt over stilmønstre: ECA II, s. 261, 1–476. Denne oversigt er bestemt ikke nogen rodebunke, og tidsrummet strækker sig ikke over mere end 800–1000 år. Andre stilperioder – f.eks.

den romanske – strakte sig også med stort fællesskab ud over det ganske Europa, og anmelderen nævner »løvemankekrøllerne« fra portalerne i Moissac og Souillac, fig. 1 og 2, der er fra romansk tid, som værende i familie med Himmerland-mankerne, fig. 3. – Jeg synes, at de franske »løver« har velfriserede og pyntelige krøller, hvor man ser hvert kamstrøg næsten som på en allongeparyk, medens Himmerland-fontene, gr. I, har manker med meget tunge og grove køller. Det eneste fælles-træk ved krøllerne er, at de er taglagte og §-formede begge steder. – Jeg må, som citeret i »Kultkar« give Ole Næsgaard ret, når han sagde, at der i hele Europa ikke findes noget tilsvarende Himmerland-stilen. Dog findes de §-formede krøller også på galliske mønter med menneskeho-ved-afbildninger, og mønter har som bekendt let ved at foretage lange rejser – også over 700 km. (»Kultkar«, s. 20–21).

Fig. 2 »Løver« fra katedralportalen i Souillac. (Zodiaque fot.)

Desværre har ingen af fontehovederne i Himmerland »torques«. Men, havde de haft, så havde sagen jo været ganske klar, og jeg havde ikke skrevet »Kultkar«. Der var simpelthen blevet skrevet om tingene på et meget tidligere tidspunkt.

Fig. 1. »Løver« fra katedralportalen i Moissac. (Zodiaque fot.)

Fig. 3. Dobbeltløve fra Himmerland-Mariager fontene med typisk manke (Svendstrup) (forf. fot.)

Man må huske, at langtfra alle La Téne-hoveder er forsynet med »torques«. Det ser man blandt andet ved at blade »Early Celtic Art« igennem. Ja, selv på Gundestrupkarret har ikke alle hoveder »torques« – ofte er de måske simpelthen dækket af skæg, selvom det er prominente personer, det drejer sig om? – Det må man tage som en kendsgerning.

Medens vi er ved Gundestrupkarret, så er det rigtigt, at tyren er et dominerende væsen, men derfor behøver den jo ikke at findes på fontene. Det skal ved samme lejlighed erindres om, at der findes »løver« på G.k.

Anmelderen kritiserer, at jeg har for mange livlige associationer, og jeg indrømmer blankt, at der er for mange af den enkle årsag, at stoffet er så stort. Jeg var helt opmærksom på det, medens jeg skrev, og derfor »strammede jeg også tøjlerne« i »Kultkar«, s. 60–61 i 15 facts og 4 Indícier.

Hvorfra ved man egentlig, at krukken på Gundestrupkarret's offerscene er fyldt med vand? – spørger anmelderen. Det er sandsynliggjort af Lucan: »Teutates Mercurius sic apud Gallos placatur: in plenum semicupium homo in caput demittitur, ut ibi suffocatur« (M. Annæi Lucani Commenta), (Ole Klindt-Jensen: Foreign Influences in Denmark's Early Iron Age, s. 147).

Anmelderen omtaler s. 422, at jeg i »Kultkar« kun lader to muligheder for fontenes historiske udvikling stå åben, og at jeg glemte en tredje, som Erla Bergendahl Hohler havde fremført i ICO, 2–3, 1975. – Lad mig ile med at sige, at der højst sandsynlig har været kristen irsk mission i Danmark i tidlig middelalder, og hvorfor hvorfor skulle der ikke være det, når Ierne var så ihærdige dermed i store dele af Europa?

Men som allerede anført af mig i min Replik i det nævnte nummer af ICO, s. 62, så er der stor forskel på La Téne-stilen og den senere kristne irske stil, om end den sidste er et barn af den første. Det er så afgjort La Téne-stilen, vi genfinder på

Himmerland-Mariager fontene, f.eks. de ikke tidligere beskrevne pande-isse-ornamenter på fontene, og jeg kan ikke se, at mandsfiguren på Svendstrup-fonten alene kan afgøre sagen ved enten at være en irsk apostel eller en keltisk gud, f.eks. Lug, hvis man forudsætter, at det var en kristen irsk pilgrim, der har formet eller inspireret fonten/skulpturen – al den stund det ville være absurd om en kristen missionær skulle have afbildet en hedensk guddom på en døbefont.

Herefter spørger anmelderen, hvor fontene har opholdt sig, indtil de blev taget i brug i vore middelalder kirker, hvis de er fremstillet i keltisk jernalder. Det er nu mere, end man med rette kan forlange svar på af nogen – lad os holde os til kendsgerningerne, som vi allerede kender, og håbe på at fremtiden vil afsløre noget mere om disse ting. Jeg skal her blot pege på de fire fonte, der blev fundet udenfor kirker (»Kultkar«, s. 59 punkt 6). Jeg vil slutte med at takke for anmelderens opbakning af, at vi endnu kender så lidt til kristendommens fødsel, vugge og barndom her i Danmark, og at der netop på dette punkt trænges til nytænkning, der selvfølgelig må hvile på et solidt grundlag.

Ejvind Slottved: Tiendeafløsning og foldudbytte

Spørgsmålet om foldudbyttets størrelse i det 16. til 18. århundrede hører uomtvisteligt til blandt de allermest centrale indenfor studiet af dansk landbohistorie. Dette ikke mindst fordi de tal, på 2–3 fold som det normale høstudbytte, der oftest fremføres, virker så urimeligt lave. Flere forskere, først og fremmest Gunnar Olsen og Fridlev Skrubbeltrang har da også sat spørgsmålstegn herved, og antydnet at tallene burde være højere, i størrelsesordenen 4–8 fold.¹ Foruden sammenligning med udenlandske tal, er denne opfattelse,

1. Fortid og Nutid, bd. XXVI 3, 1976 s. 359 f.